

Aportació de Xavier Pedrós i Cortasa a la taula rodona: "Laïcitat: sentit comú front els integristes". Organitzada el 8 de juliol de 2008 en el marc de la Universitat Progressista d'Estiu, a la Facultat de Geografia i Història de la UB el 8 de juliol de 2008.

Participants a la taula rodona: Pepe Rodríguez, Doctor en psicologia, professor de periodisme d'investigació a la UAB. Matthew Tree, escriptor. Xavier Pedrós, sociòleg i militant de la GOAC-HOAC.

PRESENTACIÓ

Abans d'iniciar l'exposició, voldria dir-vos que sóc militant de la GOAC-HOAC, un moviment de cristians i cristianes compromesos en el món obrer, que estem presents en les diverses organitzacions sindicals, polítiques i socials de la classe obrera i les classes populars. Treballem per una Església compromesa amb la classe obrera i els empobrits de la terra. Amb molts altres companys i companyes de procedències ideològiques diverses, compartim vida, lluita i compromís. La HOAC, creada l'any 1946, va tenir una important paper en la lluita antifranquista.

Estem assistint a una **dura confrontació impulsada per la dreta política i per un sector de l'església catòlica ultraconservadora**, liderada per un gran nombre de bisbes, respecte a diversos temes que venen a qüestionar el model d'estat laic. Així ho demostren la seva oposició aferrissada al Govern socialista, la seva aliança amb el PP i la seva croada contra determinades lleis adoptades en la legislatura anterior, com la del matrimoni homosexual, la de Memòria Històrica, la d'Educació per a la Ciutadania, l'ampliació del divorci o la LOE.

CATÒLICS DE DRETES I CATÒLICS D'ESQUERRES

Molts cristians i cristianes que som seguidors de la teologia de l'alliberament, defensors de l'esperit del Concili Vaticà II, partidaris del diàleg interreligiós i compromesos amb la societat laica que ens toca viure, estem contemplant amb molta preocupació la posició d'aquest sector eclesial, que compta amb el suport del Vaticà i de grups ultraconservadors, com són per exemple, **l'Opus Dei i les comunitats carismàtiques neocatecumenals, així com dels altaveus d'emissores com la COPE. Aquests sectors rebutgen frontalment els postulats bàsics d'una ètica no religiosa, es mostren insensibles al pluralisme religiós, i volen imposar el seu codi moral, com si fos l'únic i el veritable.**

Pensem que aquest conjunt d'actuacions **accentuen una profunda divisió entre ciutadans i ciutadanes d'idees polítiques diferents o contraposades i perjudiquen greument la convivència**, el diàleg serà i la col·laboració per millorar la societat. També creen contradicció, tensió i divisió entre els mateixos cristians i cristianes, ja que de l'actuació de la Conferència Episcopal Espanyola (CEE) i dels sectors afins, **molts dedueixen que només és un bon catòlic qui vota per les formacions polítiques que recullen les orientacions de la jerarquia.** Aquesta identificació entre catòlic i les dretes no es correspon en absolut amb la realitat plural dels qui formem part de l'Església i ens porta el record de greus i dramàtics episodis. Com deia Alfonso Carlos Comín: **"La lluita de classes també atravesava l'Església"**.

UNA JERARQUIA "AMB MOLTA MARXA"

La Nota que la Permanent de la CEE va fer pública abans de la contesa electoral, ja va ser contestada des de molts col·lectius i entitats cristianes de base per considerar que les qüestions morals que els bisbes assenyalaven com a incompatibles amb la fe cristiana, **no compten amb el consens ni de la comunitat creient, ni dels teòlegs catòlics, ni de la comunitat científica, ni tan sols dels mateixos bisbes.** Cal recordar la trobada celebrada el 29 de febrer de 2008 a l'Església dels Jesuïtes de Casp, impulsada per una quarantena d'entitats eclesials de base sota el lema "Una altra veu d'Església" i que va aplegar a més de 600 persones. Temes com el model de família, la concepció del matrimoni, la legislació sobre l'avortament o la eutanàsia, entre altres, són "qüestions disputades" sobre les quals hi ha una legítima pluralitat d'opcions en el si de l'Església.

És sorprenent **veure en els carrers de les nostres ciutats als nostres bisbes manifestant-se a favor de la família, l'escola catòlica..., mentre –excepte honroses excepcions–, no han tingut el mateix coratge per a prendre una postura activa davant el drama humà** que suposa la immigració en el nostre país; ni contra les condicions precàries de treball i de vida que viuen els treballadors i treballadores; ni tampoc els hem vist manifestant-se contra la sinistralitat laboral, la deslocalització d'empreses a casa nostra, o contra

els accidents laborals, l'especulació en l'habitatge i financera o contra les destrosses ecològiques... Ni manifestant-se contra la guerra a l'Irak, ni tampoc al costat dels moviments socials que denunciaven el liberalisme econòmic que perpetua la pobresa i l'explotació al nostre país i arreu del món. Ni tampoc hem sentit la seva veu manifestant el seu rebuig per les tortures que es practiquen a l'Estat espanyol, i massa sovint amb impunitat; ni tampoc denunciava la situació de les persones empresonades, les que pateixen malalties mentals; ni tampoc denunciava activament i al carrer la dura situació de les dones, obertament discriminades i maltractades, en la societat.

JESUS DE NATZARET NO ERA UN SACERDOT, SINÒ UN JORNALER LAIC

Jesús de Natzaret va saber, a cada moment, acostar-se i consolar a aquells que necessitaven consol i va saber comprometre's per les persones empobrides fins a tal punt que va ser assassinat pels poderosos del seu temps. I cal recordar que el van crucificar els poders establerts, que eren dues teocràcies: la teocràcia jueva, encarnada per pels sectors fonamentalistes religiosos, liderats per Anàs i Caifàs, i per la teocràcia de l'Imperi Romà, encarnada en Ponci Pilat.

Cal recordar que **Jesús de Natzaret va ésser un jornaler de Palestina**; no va ésser sacerdot, sinò un laic. L'Església, com ell, hauria de defensar als sectors empobrits i marginats de la societat. Tindria ben segur un altre tipus de conflictes, però el seu testimoni seria més autèntic i creïble. **Jesús va ésser profundament anticlerical i profundament laic, va reivindicar que l'home i sobre tot l'home marginat i exclòs estaven per sobre de la Llei i de l'Estat.** Cal recordar que les utopies d'alliberament tan socialistes com anarquistes, en els seus inicis, es varen inspirar en el missatge revolucionari i alliberador de Jesús de Natzaret. "Ni Déu, ni Estat ni Patró". Per a Jesús, **la persona i sobre tot la persona oprimida i exclòsa està per sobre del diner, del poder i de la religió.** Per això el varen assassinar.

EL LAICISME COM A CONDICIÓN D' IGUALTAT, LLIBERTAT I PLURALITAT

Molts cristians i cristianes defensem el laïcisme, com un moviment humanista que ha aportat grans valors morals. Es basa en la defensa del pluralisme religiós i moral i en l'autonomia de la política respecte a la teocràcia i el clericalisme. Reivindica la llibertat de consciència amb fonament ètic, la neutralitat de l'Estat respecte a les ideologies i religions, la igualtat jurídica dels ciutadans i les organitzacions, la centralitat de l'escola pública per a corregir desigualtats, atorgar capacitats i generar ciutadans ètics.

Al reivindicar un Estat laic no es pretén eliminar a les religions de la vida pública com diuen els integristes. Es tracta de crear un marc on càpiguen totes les creences en igualtat de condicions.

Espanya no és, certament, un Estat confessional, com ho va ser durant el nacionalcatolicisme. **Però tampoc és un Estat ateu** que persegueixi a les religions, **o laicista que les reclogui en els espais de culte o en l'esfera privada.** Tot el contrari, les manifestacions públiques de la religió catòlica estan a l'ordre del dia: des de les declaracions de bisbes i altres col·lectius cristians fins a les processons, passant pels actes religiosos celebrats en espais públics com la concentració per la família cristiana en la plaça de Colón. **Tampoc és un Estat laic que hagi assolit la total separació entre l'Església i l'Estat i l'autonomia de la política respecte a tota tutela religiosa.** Queden encara importants restes de confessionalitat en la vida pública i continua el tracte de favor dels diferents Governos de la democràcia cap al catolicisme, inclòs l'actual, com reconeixen els propis dirigents socialistes.

Fa uns mesos, **José Blanco** afirmava que el comportament del Govern de José Luis Rodríguez Zapatero amb l'Església catòlica "ha estat exquisit", i que **"no hi ha cap país en el món que tracti a l'Església catòlica millor que Espanya"**.

L'exemple més clar contra la laïcitat de l'Estat **ha estat l'acord estable i indefinit de finançament signat per la Santa Seu i el Govern espanyol** pel qual s'ha incrementat l'assignació a l'Església catòlica a través de la recaptació de l'IRPF. **Aquest increment contradiu el propi acord econòmic entre la Santa Seu i el Govern espanyol de 1979,** en el qual "l'Església catòlica declara el seu propòsit d'assolir per si mateixa els recursos necessaris per a l'atenció de les seves necessitats" (article 2.5). Aquest acord es situa en la direcció contrària a l'autofinançament inicialment pactat.

A més, **l'actual model de finançament incompleix el principi d'igualtat, reconegut en la Constitució, i és discriminatòria envers les altres confessions religioses,** a les quals els declarants que ho desitgin no

poden destinar el 0,7% en la seva declaració de la renda. Si l'Acord de 1979 era anticonstitucional, l'increment actual ho és per partida doble.

LA RELIGIÓ LA CATÒLICA A L'ESCOLA

Altre exemple de tracte favorable al catolicisme és la Llei Orgànica d'Educació, que manté **l'oferta obligatòria de la religió en tots els col·legis -públics, concertats i privats-**, i que en tots els nivells de l'ensenyament escolar, des de la infantil fins al batxillerat, considera l'assignatura avaluable i manté l'alternativa.

La Conferència Episcopal s'obstina en imposar una assignatura religiosa confessional, obligatòria i avaluable, dins l'horari compartit per tot l'alumnat, obligant a dividir la classe, a l'hora de religió, en funció de les opcions religioses de les famílies, trencant amb el sentit de l'aula com a comunitat educativa que creix i aprèn en la reflexió conjunta. Una segregació que implica **que cada alumne/a estudia la "seva" opció, sense possibilitat de conèixer les altres perspectives presents a la classe i a la societat.**

D'altra banda, en una mostra més d'ingerència clerical i de transgressió de les normes d'accés del professorat a la docència, **els bisbes segueixen posseint el privilegi de nomenar i cessar als professors de religió**, quan és l'Estat el qual els contracta i paga.

La influència de l'Església catòlica en el Parlament s'ha demostrat en l'elaboració de **la llei que regula l'assignatura d'Educació per a la Ciutadania. Els bisbes qüestionen el dret de l'Estat a contribuir a la formació de la consciència moral i cívica de l'alumnat a tots els centres. Aquest dret mai va ésser qüestionat per la jerarquia eclesial quan ella va tenir un enorme poder ideològic sota el franquisme, abanderant el nacionalcatolicisme.**

CAP A LA CONSTRUCCIÓ D'UN ESTAT LAIC

Tampoc diu molt a favor de la laicidat de l'Estat la reiterada presència de **representants de les diferents institucions públiques -estatals, autonòmiques i municipals- en cerimònies religioses** de profund significat simbòlic, com processons, funerals catòlics cridats "d'Estat", elevació de bisbes espanyols al cardenalat, canonitzacions, beatificacions, etcètera. Aquesta presència xoca amb la no menys reiterada absència d'autoritats polítiques del mateix rang en actes d'altres confessions religioses

Cal avançar cap a la construcció de l'Estat laic, que no és contrari a cap religió o ideologia, sinó que respecta la llibertat de consciència i la llibertat religiosa. El primer pas hauria de ser **la revisió dels Acords amb la Santa Seu i amb les confessions de notori arrelament (islam, judaisme, esglésies evangèliques)**, que avui resulten sens dubte anacrònics.

La revisió hauria de **suprimir el finançament a l'Església catòlica i a no estendre-la a altres religions, i a substituir l'ensenyament confessional de la religió en l'escola per l'ensenyament laic de la història de les religions**, que contribuiria, sens dubte, a superar l'analfabetisme religiós, a eliminar el caràcter confessional de l'escola, a fomentar el respecte i l'actitud crítica cap a les religions.

Cal **elaborar una nova Llei de Llibertat de Consciència i Llibertat Religiosa, que substitueixi a l'actual Llei Orgànica de Llibertat Religiosa**, superada pels profunds canvis socioreligiosos produïts en la societat espanyola en els últims trenta anys, entre els quals podem esmentar: la secularització de la societat espanyola, l'avanç de les diferents manifestacions de la increència, el creixement numèric d'altres religions diferents de la catòlica, la implantació de nous moviments religiosos, etcètera.

A aquestes dues mesures caldria sumar una tercera: **l'elaboració d'un estatut de laicidat en tots els àmbits de la funció pública, nacional, autonòmic i municipal**, que evitaria la confusió entre religió i política que existeix actualment quan les autoritats polítiques, com a tals, participen -i fins i tot presideixen- cerimònies religioses.

Amb aquestes propostes no es pretén eliminar a les religions de la vida pública, sinó fer realitat l'Estat laic, marc polític on hi caben les diferents creences i no creences en igualtat de condicions. Encara

és possible corregir el camí i enfilar la senda del laïcisme. Per això cal voluntat política, suport de la ciutadania i col·laboració de les pròpies religions.

LES ESCOLES CATÒLIQUES: EL “ROVELL DE L’OU”

Molts cristians de base ens solidaritzem amb tots aquelles persones i institucions que defensen l'escola pública, i laica, comuna per a tots els ciutadans, sense distinció de classes socials, ni de confessions religioses, ni opcions ideològiques i polítiques.

A Espanya hi ha 17.000 col·legis de titularitat pública i 7.000 concertats o privats. Gairebé 2.500.000 alumnes d'ensenyament no universitari —un de cada tres— estudien en centres concertats d'ideari religiós. L'Estat els finança amb fons públics, però deixa la seva gestió en mans d'institucions religioses. **Aquest model és el pilar en el qual se sustenta la influència catòlica en la societat.** Històricament, l'Església va ocupar així una responsabilitat desatesa per l'Estat. La recuperació de la democràcia no va reformar aquest model, consagrat en el Concordat de 1979. Molts cristians i cristianes pensem que **l'Església hauria de deixar d'ésser propietària de centres escolars**, en coherència amb el seu testimoni evangèlic. Uns centres escolars que, **sota la disfressa de “la llibertat dels pares a escollir centre”**, contribueixen a la reproducció del sistema de classes socials i a dualització social. Cal recordar que Catalunya està a la cua de les comunitats autònomes en la distribució equitativa de l'alumnat immigrant en les xarxes pública i privada, ja que escolaritza al 84% dels estudiants estrangers als centres públics i només al 16% restant a centres concertats, segons posa de manifest l'informe *L'Estat de l'Educació a Catalunya* de la Fundació Jaume Bofill. **Resulta inacceptable que amb diners públics es financi aquesta segregació.**

Cal recordar que **les ordres religioses de l'ensenyament varen ésser fundades per homes i dones apassionats** per promoure socialment als infants i els joves de les classes populars, amb una especial predilecció pels més marginats. Ens hauríem de preguntar avui: **Què farien ara, en el nostre país, al segle XXI, aquests fundadors i fundadores? Ben segur que no els trobaríem a les escoles catòliques.** Els trobaríem on actualment estan molts religiosos i religioses i laics que treballen amb els presos, els malalts de SIDA, els immigrants, els infants i joves del carrer, les persones discapacitades... Aquests fundadors i fundadores els trobaríem amb els joves en la precarietat, amb les persones aturades, en les escoles públiques dels barris perifèrics, en els moviments en defensa de la terra, dels indígenes, en els països del Sud... De fet, ja hi molts cristians i cristianes que lluiten colze a colze amb tantes persones de bona voluntat, en les diverses organitzacions socials, polítiques, culturals, ecologistes, sindicals... per fer possible que la nostra societat sigui més justa, més fraterna i més solidària.

Enfront del actual model de pluralisme d'escoles (públiques i concertades), que genera classisme i segregació social, molts cristians de base **apostem pel model d'escoles públiques pluralistes, que promou la igualtat, la participació democràtica, el debat obert, l'esperit crític, la interculturalitat.** És a dir, apostem per la presència compromesa dels cristians dins de les escoles públiques. **No volem escoles cristianes, sinó cristians i cristianes a les escoles.** Com el ferment és en la masa, com el pa és a la sal...

PER LA SOCIALITZACIÓ DE LES ESCOLES CATÒLIQUES

L'immens patrimoni escolar de l'Església catòlica, que és fruit d'una situació històrica de privilegis, d'acumulació de donacions, plusvàlues, subvencions públiques..., és per sobre de tot patrimoni social i col·lectiu. Legalment pertany a l'Església, però moralment i en justícia, i amb l'Evangeli a la mà, el patrimoni escolar pertany al poble, **especialment a la classe obrera i les classes populars** sobre les espatlles de les quals s'ha construït el progrés econòmic del nostre país.

Cal recordar que als anys 80, un significatiu nombre d'escoles privades, impulsades per associacions i cooperatives de pares i de mestres, entre les quals hi havia també diversos col·legis catòlics, varen crear el **CEPEC (Col·lectiu d'Escoles per l'Escola Pública), que va possibilitar un acord amb l'Administració, per a la seva plena incorporació a la xarxa pública.** Seguint aquest precedent històric, molts cristians proposem que s'obri un debat en profunditat en el si de les ordres religioses i l'Església catòlica, per tal de què **—de manera voluntària i progressiva— renunciïn a la propietat de les escoles catòliques concertades i a la seva confessionalitat,** i proposin a l'Administració la progressiva i plena integració a l'escola pública.

PER UNA ESGLÉSIA AL COSTAT DELS OPRIMITS DE LA TERRA

En aquests conflictes enfront l'estat laic, l'Església s'hi juga també la seva credibilitat evangèlica. **Una aposta autèntica per la laïcitat cristiana, suposaria la renúncia de l'Església a volguer imposar un model de cristiantat, de volguer cristianitzar la societat, com si el Vaticà II no hagués existit.** I evidentment, aquesta aposta de canvi de sentit esdevindria una "revolució copernicana", afectant directament als seus privilegis econòmics, polítics i ideològics... I està clar, "con la Iglesia hemos topado, amigo Sancho!"

Resumint, creiem que l'Església hauria d'abandonar els espais de privilegi i de poder i **apostar decididament per l'autofinançament econòmic.** En una societat democràtica, cada cop més secularitzada, multicultural, pluriètnica i plurireligiosa, **l'Església hauria d'apostar per ésser signe i espai de diàleg, ecumenisme, casa de tots i totes, comunitat que comparteix les esperances i angoixes, les lluites i somnis dels homes i dones del nostre país. En definitiva, posar-se al costat dels empobrits de la terra, com ho va fer Jesús de Natzaret.** Això faria a la nostra Església molt més lliure, profètica i creïble per a les classes populars i per a tothom.